

REGINA ELISABETA ÎN MEDALISTICĂ

Ernest Oberländer-Târnoveanu

Katiușa Pârvan

Continuând unele preocupări mai vechi în domeniu legate de publicarea sistematică a izvoarelor medalistice ale Casei Regale a României¹, autorii propun publicarea medaliilor care poartă portretul principesei Elisabeta de Wied, devenită prin căsătoria cu Carol I de Hohenzollern, principesă și apoi regină a României.

Cu toate că începând cu anii '60 ai secolului al XIX-lea, medalia ca gen artistic și mijloc de propagandă a fost tot mai acerb concurată de mijloace moderne și mai ieftine de reproducere a imaginilor, cum a fost litografia și fotografia, Elisabeta, ca și soțul ei, Carol I, i-au acordat un rol foarte important în manifestările lor publice și private. Această realitate este pregnant dovedită de faptul că și portretul sau titulatura Elisabetei figurează pe un mare număr de medalii sau plachete, de multe ori alături de cele ale lui Carol I.

Portretul Elisabetei apare pentru prima oară pe o medalie comemorativă din 1869, bătută cu prilejul căsătoriei cu Carol I. Baterea acestei medalii constituie un eveniment în medalistică, deoarece până atunci nici o soție a principilor Munteniei, Moldovei sau României moderne nu mai fusese reprezentată direct pe medalii. Cu acest prilej Wilhelm Kullrich a realizat un portret acolat al perechii princiare, în cea mai tipică manieră clasicistă. Primul portret medalistic pe care este reprezentată numai Elisabeta a fost executat de același autor în 1881, când regina, care folosea pseudonimul literar de Carmen Sylva, a fost aleasă membră de onoare a Academiei Române.

Cele mai numeroase reprezentări medalistice ale reginei Elisabeta apar în compania soțului ei, fiind datorate lui Kullrich și Telge. Numai după 1900 regina poate fi întâlnită mai frecvent pe medalii dedicate special ei sau operelor sale de caritate. Emisiunile din ultimii ani de viață sunt numeroase și extrem de realist executate, fără nici cea mai vagă încercare de idealizare sau întinerire, în contrast cu cele ale regelui Carol I. Cele mai valoroase portrete târzii aparțin lui Szirmai și artistului belgian Godefroid Devreese, legați de curentul art nouveau.

Prima operă caritabilă a reginei Elisabeta a fost construirea bisericii Azilului Elena Doamna ridicat de Elena Cuza în 1862. Imediat după sosirea în țară

¹ Ernest Oberländer Târnoveanu, Katiușa Pârvan, *Carol I în medalistică*, în Muzeul Național, vol. XIII, 2001, pp. 136-188, unde este menționată pe larg și bibliografia problemei.

principesa a luat sub oblăduirea sa Azilul de fete². Orfanele erau împărțite în două grupe: cele ce dovedeau aptitudini speciale, erau pregătite în școli normale pentru a deveni învățătoare în mediul rural. Pentru cele mai puțin dotate, au fost create ateliere de croitorie și broderie pentru costume populare românești³. Cu și mai multă grijă s-a aplecat Elisabeta asupra orfanelor după nașterea principesei Maria (22 august/3 septembrie 1870) și botezul care a urmat după o săptămână (27 august/8 septembrie)⁴. Cu această ocazie s-au bătut medalii din aur, argint și bronz.

Deși regina Elisabeta s-a implicat mult în sprijinirea războiului pentru independența României din 1877, nu se cunosc medalii personale bătute în epocă⁵. Portretul său apare doar alături de cel al regelui Carol I, pe medalile bătute pentru comemorările de mai târziu ale evenimentului: o frumoasă plachetă turnată lucrată de Paul Telge pentru aniversarea a cinci ani (1902), unde este reprezentată ca "mamă a răniților"⁶; medalia inaugurării monumentului Independenței de la

² La 6 ianuarie 1870 Elisabeta i-a adresat președintelui Consiliului de Miniștri o scrisoare propunând ridicarea unei capele pentru Azil sub patronajul său, inițiind deschiderea unei liste de subscripție pe care s-a înscris prima cu suma de 12.000 franci. Piatra fundamentală a fost pusă la 24 aprilie/6 mai 1870. De la această dată până în 1882, când a trecut de sub administrația Eforiei Spitalelor Civile sub cea a Ministerului Cultelor, instituția a rămas sub înaltul său patronaj. G. Bengescu, *Din viața Majestății Sale Elisabeta - regina României*, București, 1906, pp. 88-90.

³ Ulysse de Marsillac, *Bucureștiul în veacul al XIX-lea*, ed. 1999, pp. 254-255. Tinerele participau la diferite serbări populare unde valorificau obiectele lucrate de ele sau vindeau răcoritoare și lapte, strângând fonduri pentru instituția lor; amintim serbările din 1882 organizate de prințul George Bibescu în grădina Cișmigiu, unde fetele țineau "cantina micilor dorobanți".

⁴ Botezul a avut loc la biserica de la Cotroceni și a fost anunțat prin 21 salve de tun; G. Bengescu, *op. cit.*, p. 95.

⁵ După intrarea trupelor rusești în capitală, regina s-a implicat de organizarea spitalelor și serviciului de ambulanțe. Pe cheltuiala reginei au fost ridicate pe platoul de la Cotroceni două barăci cu peste 100 paturi, la care se adăugau încă alte 18 în cadrul unei ambulanțe organizate în gara Cotroceni, pentru care principesa Josefine de Hohenzollern trimisese tot ce era necesar; G. Bengescu, *Carmen Sylva. Viața reginei Elisabeta*, Iași, 1995, pp. 44-45. În aceste acțiuni a fost secondată de inspectorul serviciului sanitar dr. Carol Davila, având alături medici români și câțiva medici germani trimiși de Ministerul de Război prusac îi trimisese la București; G. Bengescu, *Carmen Sylva intime*, Paris, 1905, pp. 119-120. Dintre colaboratorii români amintim pe dr. Iacob Felix, conducătorul spitalului din Turnu Măgurele și organizatorul etapelor pentru transportul răniților peste Dunăre, pe dr. Ludovic Fialla, șeful spitalelor temporare ale Crucii Roșii din Turnu Măgurele, pe Maria Rosetti, care a inițiat și condus (august 1877) un spital la Craiova și o instituție sanitară – "Ospiciul independenței", deschis în același oraș și mutat peste o lună la Turnu Măgurele; C-tin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, I, 1987, pp. 254-255 și nota 104 și *ibidem*, II/1994, p. 247 și notele 184 și 186.

⁶ Ernest Oberländer Târnoveanu, Katiușa Pârvan, *op. cit.*, p. 155, Cat. 79; este o piesă foarte frumoasă, care degajă atmosfera plină de entuziasm și dăruire a epocii.

Craiova (1912), ordinul Meritul sanitar (1913).

O mică medalie bătută la Iași în 1877 pentru comemorarea organizării ambulanțelor, amintește același gen de opere caritabile patronate de regina Elisabeta⁷. Ca o dovadă de prețuire pentru abnegația cu care a îngrijit răniții români și ruși, regina Elisabeta a primit ordinul Sf. Ecaterina cu briliante, trimis la 17/29 decembrie 1877 printr-un curier special de la Sankt Petersburg⁸; ordinul era însoțit de o emoționantă scrisoare a împărătesei Maria⁹.

Apresiasi implicării reginei Elisabeta în activitățile caritabile de îngrijire și ocrotire a răniților se reflectă și în cele două ordine care îi poartă fie numele, fie portretul: Crucea comemorativă "Regina Elisabeta", ordin instituit prin Decretul regal 2270/1878, care s-a acordat tuturor doamnelor ce au îngrijit răniți și bolnavi în campania 1877-1878¹⁰ și decorația "Meritul sanitar" de pace și de război, cu trei clase, ce se acorda persoanelor care se distingeau prin fapte, donații, scrieri, prin care veneau în sprijinul îmbunătățirii stării sănătății țării, medicilor și personalului sanitar, etc.¹¹

Un eveniment care s-a bucurat de un larg ecou a fost încoronarea din 1881 și serbările care au însoțit-o. Momentul a fost mult reprezentat în medalistica românească. Și de data aceasta regina Elisabeta apare numai alături de regele Carol I. Pe o singură medalie cei doi sunt înfățișați purtând coroanele regale; din păcate

⁷ Ambulanța de la Iași a fost înființată sub patronajul reginei de un Comitet al doamnelor din oraș pentru trierea și îngrijirea răniților aduși de pe front și trimiterea lor spre spitale. O ambulanță identică a fost organizată și la București, prin acțiunea unui comitet al doamnelor israelite; G. Bengesco, *Carmen Sylva intime*, p. 120. La începerea ostilităților ruso-turce din 1877, coordonarea serviciului sanitar nu era deloc ușoară, nefiind bine organizată Crucea Roșie, iar ambulanța românească, pusă pe picioare din mers, nedispunând de dotările necesare; afirmații făcute de regină într-un articol publicat în revista franceză "Amintiri de război", la G. Bengescu, *Din viața*..., p. 124.

⁸ G. Bengesco, *Carmen Sylva intime*, p. 127.

⁹ G. Bengescu, *Din viața*..., p. 134, unde se menționează și o altă recunoaștere a meritelor reginei Elisabeta în îngrijirea răniților din războiul pentru Independență – medalia jubileului de 40 de ani de domnie a regelui Carol I, acordată prin decret regal în 17 iunie 1906. Elisabeta s-a bucurat de o mare simpatie din partea populației bucureștene pe toată durata desfășurării războiului. Amintim manifestația studentească din 10 mai 1877, primirea defilării unităților gărzii militare ruse pe Calea Mogoșoaiei la 5/17 septembrie 1877 și primirea onorurilor cu prilejul aducerii și instalării, lângă statuia lui Mihai Viteazul din fața Universității, a celor două tunuri capturate la Plevna de armata română; C-tin Bacalbașa, *op. cit.*, II, pp. 246 și 261.

¹⁰ G-ral G. Costandache, *Medaliile și decorațiunile militare românești*, București, p. 196, în BSNR, XXIX-XXXVII, 83-90, 1935-1942, pp. 185-208.

¹¹ Ordinul s-a instituit prin Decretul regal 615/iulie 1917; ordinul de război s-a acordat doar între anii 1916-1920; *ibidem*, p. 199.

este o medalie populară, portretele fiind redată foarte stângaci¹². O altă medalie deosebită bătută cu ocazia serbărilor încoronării este cea emisă de topitoria Lemaître - piesă din bronz, turnată (pe avers este amplasată efigia regelui Carol I, iar pe revers efigia reginei, reprezentată fără diademă)¹³. La aceste serbări, regina Elisabeta a fost o apariție deosebit de frumoasă; în ziua încoronării a purtat "o rochie de brocart alb cu guler Valois cu perle de toate culorile....și ...diadema de perle oferită de orașul București la căsătorie"¹⁴. Cuvintele adresate reginei de președintele Camerei C. A. Rosetti, în momentul înmânării coroanei, exprimă admirația contemporanilor: "Astăzi România se încoronează pe sine....Elisabeta Doamnă, națiunea privindu-Te, frumoasă se vede"¹⁵.

Un alt moment larg mediatizat printre contemporani a fost restaurarea bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș (1886), eveniment pentru care s-a bătut o frumoasă medalie de bronz lucrată de Kullrich, unde apar portretele accolte ale suveranilor¹⁶.

Sub patronajul sau conducerea directă a reginei Elisabeta s-au aflat mai multe instituții de binefacere. Pentru comemorarea unora s-au emis medalii și plachete. Amintim placheta bătută în 1904, pe care apar portretele accolte ale regelui și reginei, precum și imaginea clădirii Azilului pentru săraci al Societății de binefacere "Regina Elisabeta", întemeiată în 1881 și recunoscută ca persoană juridică în 1894¹⁷.

¹² Cu ocazia acestui eveniment s-a instituit ordinul Coroana României ce i-a fost conferit și reginei Elisabeta la 28 noiembrie 1881, în grad de mare cruce cu briliante. G. Bengescu, *Din viața...*, p. 142.

¹³ Turnătoria (și spălătoria) Lemaître se afla pe Dudești; printre fondatori era Casa "Lemaître & Bergman" din Paris. Executa lucrări variate din fontă, cupru și fier pentru particulari și instituții, printre care și armata. La serbările din 1881 a defilat cu un car alegoric spectaculos, tras de șase boi (al 31-lea din cortegiu); Ulysse de Marsillac, *op. cit.*, pp. 288-289 și C-tin Bacalbașa, *op. cit.*, II, p. 96 și nota 35.

¹⁴ C-tin Bacalbașa, *ibidem*, pp. 94-96.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Regina Elisabeta a pictat pentru biserica episcopală un manuscris pe pergament cu cele 12 Evanghelii ce se citesc în Joia Mare, precum și Evanghelia Învierii din Sâmbăta Mare. Manuscrisul conține 50 pagini mari în folio. Fiecare pagină este încadrată într-un chenar lat de 15 cm, alcătuit din motive felurite - flori de munte, semințe de paltin, împletituri de arabescuri și desene din ornamentica românească. Textul este scris cu aur și argint; G. Bengescu, *Carmen Sylva. Viața reginei Elisabeta*, Iași, 1995, p. 55.

¹⁷ Scopul societății era ajutorarea celor care erau în imposibilitatea câștigării existenței prin munca lor. Președintele consiliului, casierul și secretarul erau numiți de regină pe cinci ani. Cu ajutorul unor donații substanțiale primite de la regele Carol I și de la Maria Cantacuzino, societatea a construit un azil pentru săraci - români și străini. Azilul avea un consiliu de administrație condus de președintele Mihail Șuțu și un consiliu dirigent al doamnelor în frunte cu Maria Poenaru, doamnă de onoare a reginei.

Altă instituție filantropică organizată de Elisabeta a fost Instituția surorilor de caritate fondată în 1879 sub conducerea sa directă. Instituția, care avea un comitet central cu sediul la București, își desfășura activitatea cu sprijinul financiar al reginei, într-o clădire cumpărată tot din banii ei¹⁸. Este amintită de o insignă emisă cu ocazia comemorării a 50 ani de la înființare (1929).

Regina Elisabeta, pasionată de lucrul de mână încă din copilărie, a fost o admiratoare a frumosului costum popular românesc. De aceea a încurajat dezvoltarea meșteșugurilor casnice - țesutul, brodatul, organizând mai multe asociații cu acest profil: "Furnica", "Munca", "Țesătoarea" (le amintim doar pe cele pentru care s-au emis medalii sau plachete).

Societatea "Furnica" pentru dezvoltarea industriei casnice românești aflată sub înaltul patronaj al reginei Elisabeta, a înlocuit vechea societate "Concordia" înființată în 1882. Societatea urmărea: propășirea industriei casnice și încurajarea produselor românești pentru a le înlocui pe cele străine; aducerea instrumentelor perfecționate și răspândirea modelelor moderne pentru ridicarea calității produselor; deschiderea bazarelor proprii pentru valorificarea produselor¹⁹. Cu ocazia aniversării a 25 ani de la constituirea societății s-a bătut o medalie comemorativă argintată (1907).

Societatea "Munca" înființată în 1885 din inițiativa reginei, dădea de lucru la domiciliu văduvelor și familiilor care nu puteau lucra în fabrici²⁰. Se cunoaște o medalie bătută de Carniol (unul din furnizorii Casei Regale) pentru sărbătorirea a 25 ani de la întemeierea societății (1911). Pe medalie apare un portret mai vechi al reginei, lucrat în 1903 de un alt gravor bucureștean, Radivon.

¹⁸ Personalul provenea din rândul fetelor și văduvelor cu puține posibilități materiale dar cu dragoste pentru activitățile de binefacere; ele primeau găzduire, hrană, îmbrăcăminte, 15 lei lunar pentru cheltuieli mărunte, o pensie anuală de 600 lei după o activitate neîntreruptă de 30 de ani. Printre superioarele instituției amintim pe Alexandrina Florescu, Cordelia Tașcă, Doamna Varlam. G. Bengescu, *Din viața...*, pp. 240-241.

¹⁹ Lucrătoarele bazarului erau: țărânci și mărginașe de la orașe care țeseau pânză pentru cămăși, ștergare, cămăși militare, prosoape, șervete, obiecte casnice felurite; călugărițe de la mănăstiri (Pasărea, Țigănești, Nămăești, Agapia) care țeseau materiale fine pentru haine de damă și din lână șiacuri pentru haine groase; marile creatoare conducătoare de lucrări, specializate în conceperea modelelor. Printre membrele fondatoare erau Elena Cornescu și Felicia Racoviță (nepoata Goleștilor). Broderiile lansate de societate erau foarte căutate pe piețele londoneze, pariziene și americane, mai ales creațiile Anei Roth din București, elogiată adeseori în ziarele franceze pentru creațiile sale admirate la multe expoziții pariziene. *Ibidem*, pp. 248-250.

²⁰ Regina însărcinase pe Maria Fălcoianu cu organizarea acestei instituții, care acorda lucrătoarelor împrumuturi fără dobândă pentru plata chiriei, în caz de boală sau alte lucruri grave. Împrumuturile se restituiau în rate, din munca prestată. Societatea acorda membrilor și trusouri cu ocazia căsătoriilor, iar în anumite cazuri, la boală sau bătrânețe, plătea chiria celor cu vechime mare în activitate. Din beneficiile mari, societatea a construit un local propriu și a acordat locuințe pentru șase lucrătoare văduve cu familie. *Ibidem*, pp. 250-251.

Societatea "Țesătoarea" a luat ființă în ianuarie 1905, sub directa conducere și oblăduire a reginei. Scopul ei era dezvoltarea culturii viermilor de mătase și țesutului firelor obținute²¹. Foarte puțin cunoscută până acum, societatea este amintită de o plachetă unifacies lucrată în bronz, argint, argintată și aurită, care o înfățișează pe regina îmbrăcată în costum popular lucrând la războiul de țesut²².

În portretistica medalistică a reginei Elisabeta se conturează câteva etape. O primă etapă - până în 1902, este marcată de medaliile executate de Kullrich, pe care apar câteva din cele mai frumoase portrete ale sale. Acest gravor german este de altfel autorul primei medalii pe care apare Elisabeta - medalia căsătoriei cu principele Carol de Hohenzollern în 1869²³, care s-a distribuit participanților la cununia ce a avut loc la castelul Sigmaringen²⁴. Regina poartă diademă (tip 1). Același portret (cu diadema 1), cu legenda aversului diferită și cu foarte mici modificări în redarea pieptănăturii celor două personaje, apare și pe următoarea medalie, bătută cu prilejul serbării nașterii principesei Maria, în 1870.

Timp de câțiva ani Carol I a apelat la Kullrich pentru realizarea unor medalii comemorative importante. Este vorba de medalia inaugurării castelului Peleş (1883)²⁵, medalia restaurării bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș (1886), medalia pentru comemorarea a 25 de ani de la înființarea Academiei Române și 10 ani de la proclamarea regatului (1891) și medalia inaugurării podului Carol I^o de la Cernavodă (1895)²⁶. Portretul Elisabetei (mai mult decât al lui Carol) lasă să se vadă trecerea timpului, deși regina este tot tânără și frumoasă. Poartă altă diademă (tip 2) și coafura este puțin diferită. Aceste evenimente au avut un larg ecou în epocă, familia regală considerându-le totodată mari realizări personale, cu care s-a mândrit. Încredințând baterea medaliilor comemorative unui gravor de excepție, a lăsat posterității opere remarcabile.

²¹ Societatea urmărea: încurajarea plantării duzilor, procurarea seminței de gândaci de mătase, înființarea stațiunilor specializate în îngrijirea acestor vietăți și în recoltarea firului de mătase; construirea localurilor pentru extragerea firului, pentru păstrarea recoltelor, pentru valorificarea mătăsii; mijlocirea vânzării produselor peste hotare, procurarea războaielor de țesut; deschiderea magazinelor pentru desfacerea produselor, organizarea unor cursuri, în școli sau mănăstiri, pentru pregătirea cadrelor specializate în creșterea viermilor și prelucrarea mătăsii; publicarea și popularizarea lucrărilor de specialitate; organizarea expozițiilor. S-a bucurat de un larg sprijin din partea reginei și a avut rezultate foarte frumoase, reușind să încheie contracte de livrare cu firme străine; *ibidem*, pp. 251-254.

²² Piesa a fost realizată după o cunoscută fotografie de epocă; *ibidem*, p. 253.

²³ Ernest Oberländer Târnoaveanu și Katiușa Pârvan, *op. cit.*, p. 147, Cat. 5.

²⁴ N. G. Krupensky, *Medaliile române 1889-1895*, București, 1895, pp. 25-27.

²⁵ Ernest Oberländer Târnoaveanu și Katiușa Pârvan, *op. cit.*, p. 149, Cat. 22.

²⁶ Este o medalie rară; s-au bătut doar 20 de exemplare, din care unul de aur pentru Carol I; N. G. Krupensky, *op. cit.*, pp. 79-81.

Cu aceeași diademă (2) regina este reprezentată și pe medaliile din argint și bronz "Augens vivo" ce s-au bătut pentru comemorarea primirii Elisabetei ca membru de onoare a Academiei Române²⁷. Deși medalia este nesemnăată, este evident opera lui Kullrich: profilul, diadema, buclele de pe frunte sunt identice cu cele de pe medaliile sale; doar efigia este senestra. Este prima medalie personală a Elisabetei, iar acest portret este singular în medalistica sa.

În 1891 s-a bătut o medalie populară cu toartă dedicată jubileului de 25 de ani de domnie a regelui Carol I, pe care apar efigiile regelui Carol I, reginei Elisabeta și principelui moștenitor Ferdinand. Este o creație de serie - portretele, stângaci executate, fiind copii după cele modelate de Kullrich (vezi diadema reginei - tip Kullrich 2). Același portret executat de Kullrich (cu diadema 2), a fost preluat de firma Lauer din Nürnberg pe medalia comandată de Corpurile Legiuitoare pentru comemorarea construirii podului de la Cernavodă în 1895.

Marele eveniment care a fost încoronarea din 1881 a fost sărbătorit cu mare fast prin serbări care au durat câteva zile și a fost însoțit de numeroase emisiuni medalistice, multe populare. Regina Elisabeta apare numai alături de Carol I, pe medalii de mică importanță, majoritatea populare. Prezentăm două medalii cu toartă bătute pentru comemorarea proclamării Regatului, având ca autor pe Carapati: portretele sunt acolate dextra; regina nu poartă diademă. Medaliile, imprecis realizate, s-au bătut înaintea serbărilor, pentru a fi distribuite participanților.

Tot pentru serbările încoronării s-a bătut o medalie cu două variante în funcție de diametru semnate Carapati și Radivon (JCR), unde portretele sunt acolate senestra, iar deasupra capetelor este dispusă coroana de oțel purtată de Carol I. Regina este reprezentată invariabil cu o diademă de alt tip (3) - posibil cea purtată la aceste serbări. Medalia mai mică, din argint, este executată cu mai multă îngrijire; are toartă și probabil s-a distribuit oficialităților. A doua, aurită, cu același avers - reprezentări și legende, are o execuție neglijentă. O altă medalie populară din aluminiu cu toartă prezintă efigiile afrontate, deasupra lor fiind dispusă coroana de oțel susținută de doi îngerași. Reprezentarea rudimentară atribuie piesa unui diletant.

În anul 1894 s-au aniversat 25 ani de la căsătoria lui Carol cu Elisabeta. Pentru acest eveniment Biserica Ortodoxă Română a bătut o foarte frumoasă medalie din argint semnată de Franz Xavier Pawlik, Resch Joseph și Neuberger R, lucrată la Viena²⁸. Portretul reginei, reprezentată tânără, fără diademă, este deosebit

²⁷ Propunerea, făcută de N. Ionescu, a fost citită în adunarea solemnă de vicepreședintele Academiei, B. P. Hașdeu; președintele I. Ghica, bolnav, se afla la moșia sa de la Ghergani; N. G. Krupensky, *op. cit.*, pp. 45-46.

²⁸ Ernest Oberländer Târnoveanu, Katiușa Pârvan, *op. cit.*, p. 150-151, Cat. 38. Inițiativa baterii acestei medalii I-a aparținut mitropolitului primat Ghenadie, N. G. Krupensky, *op. cit.*, pp. 98-99.

față de cele de până acum. Același eveniment a fost immortalizat și de gravorul Paul Telge din Berlin, care a executat o machetă din bronz. Portretele accolte, diferite ca stil, au fost preluate pe diferite producții populare; regina este altfel pieptănată și poartă o diademă de cu totul alt tip (4).

În același an s-au bătut și medalii pentru comemorarea Expoziției cooperatorilor din grădina Cișmigiu, din argint și bronz, de diferite dimensiuni, autor fiind vienezul Schwerdtner și executor bucureșteanul Carniol. Regina este reprezentată tot cu diademă (tip 5). Acest portret al Elisabetei a fost copiat de Carniol și Radivon și folosit multă vreme pentru baterea diferitelor medalii și plachete: medalia Serbării sfințirii drapelelor militare (1901), medalia Serbării jubileului de 25 ani de la războiul de independență (1902), placheta Botezului principelui Nicolae (1903), placheta Azilului Societății Elisabeta (1904), medalia Inaugurării monumentului independenței din Craiova (1912).

Anul jubiliar 1906 a fost foarte bogat în medalii dedicate regelui Carol I. Regina apare doar pe câteva piese: o interesantă medalie aurită cu toartă a Expoziției Naționale, lucrată de Radivon, pe care sunt și ceilalți membri ai Dinastiei; o probă pentru o plachetă dedicată Expoziției jubiliare, autor Fessler; o medalie populară aurită bătută în amintirea jubileului de 40 de ani, unde și regele și regina sunt reprezentați încoronați (este singura medalie pe care regina poartă coroana regală; din păcate, execuția este foarte imprecisă).

Un portret deosebit de frumos al reginei Elisabeta și redat cu foarte mare exactitate, este cel lucrat de Friedrich Storck pentru placheta comemorării a 40 ani de la căsătoria cu Carol (1909)²⁹. Elisabeta poartă diadema tip 3 (cea de la serbările încoronării, oferită de orașul București), pe care gravorul a reprezentat, cu minuțiozitate, toate detaliile.

Elisabeta apare întotdeauna alături de regalul soț pe medalii comemorând evenimentelor majore; singură, doar pe medalii dedicate evenimente personale, cum ar fi împlinirea unui număr de ani sau comemorarea operelor de binefacere³⁰. Chipul regelui este totdeauna idealizat, deoarece reprezintă "Țara", în schimb Elisabeta este înfățișată cât mai realist, cu urmele vârstei pe chip.

Prima medalie personală este cea lucrată de Kullrich în 1881, prezentată mai sus. Urmează apoi o serie de medalii din argint, bronz și aurite, semnate Radivon, dar nedatate. Au fost lucrate probabil în anul jubiliar 1902, la sărbătorirea a 25 de ani de la războiul de independență, portretele fiind reluate în 1903, la

²⁹ Ernest Oberländer Târnoveau și Katiușa Pârvan, *op. cit.*, p. 162, Cat. 139.

³⁰ Carol I a fost deosebit de intransigent în respectarea principiilor monarhice, chiar și în familie. Amintim doar reacția sa energică la menționarea "suveranei" Elisabeta într-un raport: "...în România nu există suverană ci numai suveran.....în România Regina rămâne Regină...", *Din viața Regelui Carol I*, la Dorina Torpescu, *Aspecte ale ceremonialului de la curtea regelui Carol I*, p. 223 și notele 17-18, în Muzeul Național, vol. XIII, 2001, pp. 218-225.

aniversarea împlinirii a 60 de ani, sau la comemorarea operelor caritabile³¹. Pentru regina Elisabeta s-au executat mai multe serii de astfel de portrete, cu multe variante: 1) regina este reprezentată senestra, cu un coc mic, fără voal, cu legenda **Carmen Sylva**; piesa este din argint aurit; 2) aceeași legendă și efigie, dar cu un voal cu pliuri, prins de coc; regina poartă o rochie cu dantelă în jurul decolteului. Acest model a servit pentru baterea a două medalii - una aurită, cu legenda **Carmen Sylva** și alta argintată, cu legenda **M. S. Regina Elisabeta** (portret puțin diferit - alt tip de bucle, falduri ale voalului și cute ale rochiei). Portretul din urmă (cu mici deosebiri - rochie cu decolteu pătrat), lucrat cu stângăcie, apare și pe două medalii ovale cu toartă, bătute mai târziu pentru sprijinitorii Fundației Vatra Luminoasă. Pentru aceeași instituție, gravorul Schaeffer a bătut la Viena o plachetă unifacies; Elisabeta este reprezentată în picioare, senestra, cu voal, coc, decolteu pătrat.

O altă serie de medalii unifacies, argintate, semnate de Radivon, prezintă un portret puțin diferit: reprezentată tot senestra, regina are în alt fel aranjate buclele, iar voalul, fixat în creștet, este altfel pliat; rochia este cea cu decolteu pătrat. După acest portret (cu două variante, după buclele de pe ceafă și rochie), s-au executat copii populare. Le-am datat 1902, argumentul fiind o altă mică medalie a principelui Carol - un portret identic cu cel de pe mărtișorul din 1902³². O altă variantă a portretului cu voal și rochie cu guler de dantelă din acest an este cel de pe o plachetă unifacies (Cat. 51). Acest model executat de Radivon a fost folosit și de Carniol pentru medalie care s-a distribuit la comemorarea a 25 de ani ai Societății Munca patronată de regina Elisabeta (1911).

Încheiem seria de portrete din această perioadă cu cel de pe placheta nedată lucrată de Tubben la Duisburg după fotografia din 1903, anul în care regina a sărbătorit împlinirea vârstei de 60 de ani. Pentru acest eveniment s-au bătut și medalii premiu pentru Societatea Vatra luminoasă, cu portretul reginei de pe placheta de mai sus. Același model a fost folosit în 1917 la baterea medaliei lojei masonice germane din București.

În anul 1913 Elisabeta a serbat împlinirea a 70 de ani. Pentru această aniversare s-au bătut câteva medalii cu portrete foarte bine executate, unde chipul

³¹ Se cunosc medalii cu portretele regelui Carol I și ale celorlalți membrii ai Casei Regale - principele Ferdinand, principesa Maria și principele Carol, create de Radivon, semnate sau nu. Prin aspectul lor (metal, diametru, grosime), ele sunt identice cu cele dedicate Elisabetei, semnate Radivon. Considerăm că în anul comemorării unei mari realizări a Casei Regale s-au bătut astfel de medalii pentru toți membrii Dinastiei, spre a fi distribuite celor apropiați și participanților la sărbători. Datăm 1902-1903 acest tip de medalii cu portretul Elisabetei, după un mărtișor având pe avers portretul principelui Carol și data 1902: - Medalie-mărtișor, **Principele Carol, 1 Martie 1902**, gravor Radivon, aurită, 30 mm, inv. MNIR, Col BNR, PV. B. 432, foto.

³² Medalie unifacies, **Principele Carol**, argintată, 23 mm, inv. MNIR, Col BNR, PV. B. 2509, foto.

reginei, fără a fi idealizat, impresionează prin echilibru și seninătatea vârstei. Pe toate medaliile din acest an regina poartă un voal trecut pe sub bărbie. Se cunosc portretele executate de: Szirmai, cu voalul pliat pe creștet (argint, două variante ce diferă prin mici detalii la voal); Boesse/Berlin (bronz, legendă germană), cu voalul pliat pe creștet fixat cu un ac mare, peste care este așezată o cunună de laur, pe revers legenda **Carmen Sylva**; Galambos/Berlin, o plachetă unifacies cu același portret cu voalul prins cu ac, probabil executat după o fotografie de epocă³³; Devreese/Bruxelles, plachetă din argint dedicată reginei de colonia română din Belgia la inițiativa ministrului Trandafir Djuvara, cu un portret foarte realist ce impresionează prin expresia de calm și înțelepciune.

Am lăsat la urmă o plachetă nedatăată lucrată de italianul Romanelli pentru comemorarea morții principesei Maria; regina nu poartă diademă și are o expresie tristă. Un portret singular este și cel de pe placheta unifacies pentru comemorarea Societății Țesătoarea (1905), unde regina apare în costum popular.

Medaliile târzii și cele postume au avut ca model portrete mai vechi. De exemplu, pe medalia semicentenarului Azilului Elena Doamna (1912) este reluat portretului cu voal prins de coc din 1902-1903, iar pe medalia postumă bătută pentru jubileul de 30 de ani ai Dianstiei (1939) la comemorarea bisericii din Bușteni, este reluat portretul reginei la vârsta senectuții, cu voal pe sub bărbie și privirea tristă.

Nu se cunosc medalii oficiale (nici măcar populare) bătute pentru a comemora trecerea reginei în neființă. Faptul reflectă aceeași înstrăinarea față de restul familiei regale și față de societatea românească ce se petrecuse și în cazul dispariției lui Carol I³⁴.

Interesant este faptul că un portret al reginei Elisabeta, reproducându-i fizionomia din anul 1903, va fi prezent pe o medalie pusă în circulație în 1917 de către Loja masonică militară germană din București, plasată chiar sub vocabula pseudonimului literar al fostei regine a României, "Carmen Sylva". Medalia sublinia faptul că fosta regină a trăit în "credința germană", în evidentă opoziție cu nepotul ei, Ferdinand I, care fusese radiat din cartea Hohenzollern-ilor după intrarea României în război de partea Antantei³⁵. Nu este de mirare că medalia fiind

³³ Este posibil ca această plachetă să fi fost pregătită pentru sărbătorirea jubileului regelui Carol I, deoarece Galambos a lucrat și pentru acesta o plachetă similară (dimensiuni, metal, grosime, semnătură), tot nedatăată, vezi Ernest Oberländer Târnoveanu și Katiușa Pârvan, *op. cit.*, p. 165, Cat. 163.

³⁴ Ernest Oberländer Târnoveanu, Katiușa Pârvan, *Moartea regelui Carol I reflectată în medalistică - reacție publică și reacție personală*, în Muzeul Național, vol. XIII, 2002, pp. 226-239.

³⁵ În amintirile sale Eliza Brătianu redă cuvintele reginei Elisabeta în momentul izbucnirii primului război, din care străbate atașamentul pentru țara de origine, pe care n-a uitat-o niciodată: "Ceasul de care m-am ținut toată viața a sunat. Țara mea de adopțiune se pronunță împotriva patriei mele adevărate, românii sunt pradă unei imense greșeli, regele

bătută la vreme de război, când Germania cunoștea mari privațiuni, machetatorul Christoph Ludwig Lauer și gravorii J. Tubben și W. Tubben, de la firma Lauer & Sons din Nürnberg au folosit un portret realizat de aceeași companie, pentru o comandă mai veche - o plachetă emisă probabil pentru aniversarea a 60 de ani, care este copia în bronz a unei fotografii din 1903³⁶.

După 1939, timp de peste o jumătate de veac, nici o medalie sau plachetă românească nu a mai evocat efigia primei regine a României. Memoria ei a fost păstrată la nivel oficial doar de ordinul sanitar care, teoretic, a fost abolit numai în 1948, chiar dacă, de facto, căzuse în "desuetudine" din 1945. Numai după 1990, în contextul schimbărilor politice post-decembriste, ca urmare a inițiativei unor persoane private, a fost reluată emiterea medaliilor care restituiau portretul reginei Elisabeta.

e sigur de victoria Germaniei, românii din Transilvania nu vor să știe de unirea cu principatele, Antanta a corupt opinia publică română". Eliza Brătianu evocă deznădejdea reginei față de înarmarea generală contra Germaniei și ura împotriva regelui Marii Britanii Eduard al VII-lea, pe care-l considera principalul vinovat de izbucnirea conflictelor. Nu putea admite ca hegemonia teutonică în care credea cu tărie să fie pusă la îndoială. Și regina Elisabeta și regele Carol I au suferit foarte mult în acele momente. După moartea soțului în 1914, Elisabeta a trăit în singurătate, pierzând orice interes în afară de soarta războiului, de al cărui rezultat afirma că e sigură; Elisa și Ion I. C. Brătianu, *Memorii involuntare*, texte notate și prezentate de Marian Ștefan, București, 1999, pp. 64-65. Medalia la care ne referim a fost bătută la inițiativa unui grup de militari germani din capitala ocupată: vezi și C. A. Orășianu, *Medalii și plachete*, pp. 3-4, în CNA, I, 1, 1920.

³⁶ G. Bengescu, *Din viața...*, fotografia de la p. 203.

Regina Elisabeta în medalistica românească
(*Medalii, plachete, ordine, decorații și însemne*)

Catalog

1-2.

Medalie comemorativă: **Căsătoria principelui Carol I cu principesa Elisabeta de Wied - 1869, 3/15 noiembrie**

Autor: Kullrich Wilhelm.

Atelier: Berlin.

Material: AR, AE.

Dim. 51 mm.

7.

Medalie-premiu cu toartă: **Comitetul din Iași pentru ajutorarea ostașilor români răniți - 1877 - 1878**

Autor: Neprecizat.

Atelier: Iași.

Material: AE argintat.

Dim. 23 mm.

3-5.

Medalie comemorativă: **Nașterea principesei Maria, fiica principelui Carol I și a Elisabetei - 1870, joi 27 august/8 septembrie**

Autor: Kullrich Wilhelm.

Atelier: Berlin.

Material: AU, AR, AE.

Dim. 24 mm.

8.

Decorație: **Crucea "Elisabeta" - 1878**

Autor: Neprecizat.

Atelier: Neprecizat.

Material: AR aurit.

Dim. 43x43 mm.

9.

Însemn: **Cifrul principesei Elisabeta - 1869 - 1881**

Autor: Neprecizat.

Atelier: Neprecizat.

Material: AR.

Dim. 65x38 mm.

6.

Medalie comemorativă: **Punerea pietrei fundamentale bisericii Azilului "Elena Doamna" - 1870, 24 aprilie**

Autor: Resch Josef.

Atelier: București.

Material: AE.

Dim. 41 mm.

10.

Medalie comemorativă: **Sărbătorirea încoronării lui Carol I ca rege al României și a aniversării a 15 ani de la alegerea lui ca Principe - 1881.**

Autor: (JCR) = Carapati J și Radivon?

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 28 mm.

11.

Medalie comemorativă cu toartă:
Sărbătorirea încoronării lui Carol I ca rege al României - 1881, 10 mai

Autor: Carniol Menachem?

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 30,5 mm.

12.

Medalie comemorativă cu toartă:
Sărbătorirea încoronării lui Carol I ca rege al României, a 15 ani de domnie și a 12 ani de căsătorie cu Elisabeta - 1881, 14 martie.

Autor: Carapati.

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 25 mm.

13.

Medalie comemorativă cu toartă:
Sărbătorirea încoronării lui Carol I ca rege al României, a 15 ani de domnie și a 12 ani de căsătorie cu Elisabeta - 1881, 14 martie

Autor: (JCR) = Carapati J și Radivon?

Atelier: București.

Material: AL.

Dim. 28 mm.

14.

Medalie comemorativă cu toartă: **În**

amintirea proclamării Regatului - 1881, 14/22 mai

Autor: Carniol Menachem?

Atelier: București.

Material: AL.

Dim. 28 mm.

15.

Medalie comemorativă cu toartă:
Încoronarea lui Carol I și a Elisabetei ca regi ai României - 1881 - Turnătoria Lemaître.

Autor: Neprecizat.

Atelier: București.

Material: AE turnat.

Dim. 57,5 mm.

16-17.

Medalie comemorativă: **Alegerea poetei Carmen Sylva ca membră de onoare a Academiei Române - "Augens vivo" - 1881**

Autor: Kullrich Wilhelm.

Atelier: București.

Material: AR, AE.

Dim. 38 mm.

18.

Medalie comemorativă: **Alegerea poetei Carmen Sylva ca membră de onoare a Academiei Române - "Augens vivo" - 1881**

Autor: Kullrich Wilhelm.

Atelier: București.

Material: AR.

Dim. 27 mm.

19-20.

Medalie comemorativă: **Inaugurarea Castelului Peleş - 1883**

Autor: Kullrich Wilhelm.

Atelier: Bucureşti.

Material: AR, AE.

Dim. 58 mm.

Material: AE.

Dim. 48 mm.

24.

Medalie comemorativă cu toartă: **Comemorarea a 25 ani de domnie a regelui Carol I şi a 10 ani de la proclamarea regatului - 1891**

Autor: Carniol Menachem Fiul.

Atelier: Bucureşti.

Material: AR.

Dim. 22,5 mm.

21.

Medalie comemorativă: **Restaurarea bisericii Mănăstirii Curtea de Argeş - 1886**

Autor: Kullrich Wilhelm şi Fessler R.

Atelier: Bucureşti

Material: AE

Dim. 58,5 mm.

25.

Medalie comemorativă cu toartă: **Aniversarea a 25 ani de domnie a regelui Carol I - Întemeietorilor Regatului României - 1891**

Autor: Radivon Theodor.

Atelier: Bucureşti.

Material: AE aurit.

Dim. 30 mm.

22.

Medalie comemorativă: **Jubileul Conservatorului de muzică şi declamaţiune din Bucureşti sub domnia regelui Carol I şi a reginei Elisabeta - 1889**

Autor: Neprecizat

Atelier: Bucureşti

Material: AR.

Dim: 37 mm.

26.

Medalie comemorativă cu toartă: **Aniversarea a 25 ani de domnie a regelui Carol I şi a 10 ani de la proclamarea Regatului - 1891**

Autor: Neprecizat.

Atelier: Bucureşti?

Material: Tombac argintat.

Dim. 26 mm.

23.

Medalie comemorativă: **Aniversarea a 25 ani de la constituirea Academiei Române, a 25 ani de domnie a lui Carol I şi a 10 ani de la proclamarea Regatului - 1891**

Autor: Kullrich Wilhelm.

Atelier: Berlin.

27.

Medalie comemorativă: **Omagiul clerului Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul aniversării a 25 ani de la**

căsătoria lui Carol I cu Elisabeta - 1894, 3/15 noiembrie

Autor: Franz Xavier Pawlik, Resch Joseph și Neuberger R.

Atelier: Viena.

Material: AR.

Dim. 65 mm.

28.

Medalie comemorativă: **Aniversarea a 25 ani de la căsătoria regelui Carol I cu regina Elisabeta - Ad Memoriam - 1894, 3 noiembrie**

Autor: Fessler R.

Atelier: București.

Material: AR aurit.

Dim. 30 mm.

29.

Medalie comemorativă: **Comemorarea celei de a 25-a aniversări de la căsătoria regelui Carol I cu regina Elisabeta (Machetă) - 1894**

Autor: Telge Paul.

Atelier: Berlin.

Material: AE.

Dim. 250 mm.

30.

Medalie comemorativă: **Vizita regelui Carol I și a reginei Elisabeta la expoziția "Societății Cooperative a Constructorilor și Meseriașilor Români" - 1894, 4 noiembrie**

Autor: Schwerdtner Johann și Carniol Menachem Fiul.

Atelier: Viena.

Material: AE.

Dim. 57 mm.

31.

Mărturie de botez cu toartă: **Botezul principesei Elisabeta, născută la 29 septembrie, botezată la 17 octombrie 1894 - 1894**

Autor: Carniol Menachem Fiul?

Atelier: București.

Material: AR.

Dim. 25 mm.

32.

Medalie comemorativă: **Inaugurarea podului "Regele Carol I" de la Cernavodă - 1895 - Anno Regni XXX.**

Autor: Kullrich Wilhelm și Radivon Theodor.

Atelier: București.

Material: AE.

Dim. 58 mm.

33.

Medalie comemorativă cu toartă: **Inaugurarea podului "Regele Carol I" de la Cernavodă - 1895.**

Autor: Lauer și Fii.

Atelier: Nürnberg.

Material: AE aurit.

Dim: 29 mm.

34.

Medalie comemorativă cu toartă: **În amintirea serbării patriotice legată de sfințirea drapelului unităților**

militare - 1900

Autor: Carniol Menachem Fiul.

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 23 mm.

35.

Medalie-premiu: "Căminul românesc"

- **Protecția fetelor - 1900 - 1906**

Autor: Schwarz A.

Atelier: București.

Material: AE argintat.

Dim. 28 mm.

36.

Medalie comemorativă: **Aniversarea a 35 ani de domnie a regelui Carol I și a 20 ani de la proclamarea Regatului - Toți pentru patrie și rege! - 1901.**

Autor: Carniol Menachem Fiul.

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 65 mm.

37.

Medalie comemorativă cu toartă: **Aniversarea a 25 ani de la Războiul de Independență - 1902.**

Autor: Petroff (Librăria).

Atelier: Bârlad.

Material: Al.

Dim: 39 mm.

38.

Plachetă comemorativă: **Aniversarea**

a 25 ani de la Războiul de Independență - 1902, 10 mai (Machetă)

Autor: Telge Paul.

Atelier: Berlin.

Material: Tombac patinat.

Dim. 205x145 mm.

39.

Medalie comemorativă: **Botezul principelui Nicolae - 1903, 3 octombrie.**

Autor: Carniol Menachem Fiul.

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 76 mm.

40-42.

Plachetă comemorativă: **Darea în folosință a clădirii Azilului pentru săraci a Societății de binefacere "Regina Elisabeta" - 1904.**

Autor: Radivon Theodor și Carniol Menachem Fiul.

Atelier: București.

Material: AE aurit, AR, AE.

Dim. 82x51 mm.

43.

Plachetă comemorativă: **Aniversarea morții principesei Maria, fiica lui Carol I și a Elisabetei - 1904 - 1909 (Machetă).**

Autor: Romanelli R.

Atelier: București?

Material: AR.

Dim. 337x200 mm.

44.
Medalie comemorativă: **Aniversarea a 40 ani de domnie a regelui Carol I - 1906.**
Autor: Carniol Menachem Fiul.
Atelier: București.
Material: AE aurit.
Dim. 22 mm.
45.
Medalie comemorativă cu toartă: **Expoziția Generală Română deschisă cu prilejul celei de-a 40-a aniversări a domniei regelui Carol I - 1906.**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AE aurit și Al.
Dim: 30 mm.
46.
Plachetă comemorativă unifacies: **Expoziția jubiliară București 1906 (Probă).**
Autor: Fessler.
Atelier: București.
Material: MC argintat.
Dim: 87/115 mm.
47.
Medalie comemorativă cu toartă: **Regina Elisabeta - 1902 - 1903.**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AR.
Dim. 40 mm.
48.
Medalie comemorativă cu toartă: **Carmen Sylva - 1902 - 1903**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AE aurit.
Dim. 30 mm.
49.
Medalie comemorativă: **Carmen Sylva - 1902 - 1903.**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AE argintat.
Dim. 31 mm.
50.
Medalie comemorativă: **Regina Elisabeta - 1902 - 1903.**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AR.
Dim. 23 mm.
51.
Medalie comemorativă: **Regina Elisabeta - 1902 - 1903.**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AR.
Dim. 25 mm.
52.
Medalie comemorativă: **Regina Elisabeta - 1902 - 1903.**
Autor: Radivon Theodor.

Atelier: București.

Material: AR.

Dim. 23 mm.

Autor: Schmidt W.

Atelier: Viena?

Material: AE.

Dim. 66 mm.

53.

Medalie comemorativă: **Regina Elisabeta - 1902 - 1903.**

Autor: Radivon Theodor.

Atelier: București.

Material: AR.

Dim. 25 mm.

57.

Medalie comemorativă: **Aniversarea a 25 ani de la întemeierea Asociației Doamnelor Române "Furnica", sub patronajul reginei Elisabeta - 1907.**

Autor: Radivon Theodor.

Atelier: București.

Material: AR.

Dim. 40 mm.

54.

Plachetă comemorativă: **Regina Elisabeta - 1902 - 1903.**

Autor: Radivon Theodor.

Atelier: București.

Material: AE argintat.

Dim. 77x58 mm.

58.

Plachetă comemorativă: **Comemorarea aniversării a 40 ani de la căsătoria lui Carol I cu Elisabeta - 1909.**

Autor: Storck Friedrich.

Atelier: București.

Material: AE.

Dim. 70x51.

55.

Plachetă comemorativă: **Regina Elisabeta fondatoarea Societății "Țesătoarea" din București - "Viitorul țării îl țese femeia" - 1905.**

Autor: Carniol Menachem Fiul.

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 81x55 mm.

59.

Medalie comemorativă: **Punerea pietrei fundamentale a primelor clădiri ale coloniei "Vatra Luminoasă" - 1908, octombrie.**

Autor: Carniol Menachem Fiul.

Atelier: București.

Material: AE.

Dim. 38 mm.

56.

Medalie comemorativă: **Batalionul 2 Vânători "Regina Elisabeta", în amintirea jubileului din anul 1906 - 1906.**

60-61.

Plachetă comemorativă: **Inaugurarea coloniei "Vatra Luminoasă" - 1908**

Autor: Schaefer Hans.

Atelier: Viena.

Material: AR, AE.

Dim. 100x67 mm.

62.

Medalie comemorativă cu toartă: **Fundația "Vatra Luminoasă" - 1909 - Recunoștință sprijinitorilor fundației.**

Autor: Radivon Theodor?

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 22x15 mm.

63.

Medalie comemorativă cu toartă: **Regina Elisabeta - 1908 - 1909.**

Autor: Radivon Theodor?

Atelier: București.

Material: AE aurit.

Dim. 33x28 mm.

64.

Medalie-premiu: **"Vatra Luminoasă" - 1908 - 1909.**

Autor: Szirmai Tony.

Atelier: Paris.

Material: AE.

Dim. 60 mm.

65.

Medalie-premiu: **"Vatra Luminoasă" -**

C. Alessandresco M. H. C. - 1909.

Autor: Szirmai Tony.

Atelier: Paris.

Material: AE argintat.

Dim. 60 mm.

66.

Medalie-premiu cu toartă: **"Vatra Luminoasă" - Regina Elisabeta, premiul I - 1909.**

Autor: Lauer Ludwig Christoph și Tubben I. & W.

Atelier: Nürnberg.

Material: AE aurit.

Dim. 30 mm.

67.

Medalie-premiu: **"Vatra Luminoasă" - Regina Elisabeta, premiul II - 1909.**

Autor: Lauer Ludwig Christoph și Tubben I. & W.

Atelier: Nürnberg.

Material: AE argintat.

Dim. 46 mm.

68.

Plachetă comemorativă: **Reginei Elisabeta din partea Firmei Lauer Ludwig Christoph și Tubben I. & W. - 1909.**

Autor: Lauer Ludwig Christoph și Tubben I. & W.

Atelier: Nürnberg.

Material: AE.

Dim. 137x81 mm.

69.
Plachetă comemorativă: **Botezul principesei Ileana - 23 decembrie 1908 - 15 ianuarie 1909 - 1909.**
Autor: Carniol Menachem Fiul.
Atelier: București.
Material: AE aurit.
Dim. 91x85 mm.
70.
Medalie comemorativă: **Societatea de Binefacere "Munca" fondată la București în 1885 sub înaltul patronaj al M.S. Reginei Elisabeta - Ca amintire pentru 25 ani de muncă stăruitoare - 1911.**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AR.
Dim: 31x38 mm.
71.
Medalie comemorativă: **Inaugurarea monumentului Independenței de la Craiova - 1912.**
Autor: Carniol Menachem Fiul.
Atelier: București.
Material: AE aurit.
Dim: 33 mm.
72.
Medalie comemorativă: **Aniversarea a 50 ani de la întemeierea Azilului "Elena Doamna" - 1912.**
Autor: Radivon Theodor.
Atelier: București.
Material: AE.
- Dim.* 51 mm.
73.
Medalie comemorativă: **Aniversarea a 70 ani de la nașterea reginei Elisabetei - 1913, 29 decembrie.**
Autor: Szirmai Tony.
Atelier: Paris.
Material: AE argintat.
Dim. 91x82 mm.
74.
Plachetă comemorativă: **Aniversarea a 70 ani de la nașterea reginei Elisabeta - 1913.**
Autor: Galambos Arthur.
Atelier: Berlin.
Material: AE.
Dim. 78x58 mm.
75.
Medalie comemorativă: **Comemorarea celei de a 70-a aniversări de la nașterea reginei Elisabeta - 1913.**
Autor: Boesse Johannes.
Atelier: Berlin.
Material: AE.
Dim. 85 mm.
76.
Plachetă comemorativă: **Aniversarea a 70 ani de la nașterea reginei Elisabetei de către colonia română din Belgia - 1913.**
Autor: Devreese, Godefroy.
Atelier: Bruxelles.

Material: AR.

Dim. 83x57 mm.

77.

Medalie comemorativă: **Comemorarea alipirii Cadrilaterului - 1913.**

Autor: Nelli M.

Atelier: Florența.

Material: AE.

Dim: 40 mm.

78-80.

Decorație: **Crucea "Meritul sanitar" - 1913 - 1938.**

Autor Neprecizat.

Atelier Neprecizat.

Material: AR aurit, AR, AE.

Dim: 38 mm.

81-82.

Medalie comemorativă cu toartă: **Cifrul Reginei Elisabeta - 1881 - 1916.**

Autor: Neprecizat.

Atelier: București?

Material: AE aurit, AE argintat.

Dim. 48,5x39 mm.

POSTUME

83.

Medalie comemorativă: **Loja militară germană "Carmen Sylva" - București 25 aprilie 1917.**

Autor: Neprecizat.

Atelier: București?

Material: MC.

Dim. 44 mm.

84.

Insignă: **Jubileul Institutului surorilor de caritate "Regina Elisabeta" - 1879-1929.**

Autor: Neprecizat.

Atelier: București?

Material: AE aurit și email.

Dim. mm.

85.

Medalie comemorativă: **Aniversarea a 50 ani de la sfințirea Bisericii Domnești din Bușteni - 1939.**

Autor: Becker Emil W.

Atelier: București.

Material: AE.

Dim. 60 mm.

QUEEN ELISABETH OF ROMANIA IN THE MEDALLIC ART

- Abstract -

In spite of the fact that an ever more intense research into the historical archives entailed great progress, we consider that medals and plaquettes, as well as other iconographic sources bring evidence likely to complete and revive the overall image of Romanian society during a crucial moment of its evolution, to shed light upon, and find the clues to, a series of less clarified aspects of Romanian politics at home and abroad. At the same time the sources mentioned could open fields of research, regarding especially the psychological experiences of the people whose destinies meant being snatched away from their environment, and obliged to start new lives ahead of a young state, situated at the time at Europe's periphery. For an objective spectator, the images and legends of the medals and plaquettes presented on this article, the rhythm of their striking, may provide interesting data on the Romanian political class of that age, and also of all times. This article represents a continuation of our previous work regarding the medallic iconography of King Charles I of Romania.

In spite of the fact that, during the second half of the 19th century, the medal got more and more challenged by lithography, and later photography, King Charles I and Queen Elisabeth, as large shares of Romanian society considered it important. There is evidence that the Queen herself was actively involved in the process of striking medals and plaquettes, by choosing the artists and representations. Of about 650 types of medals and plaquettes issued between 1866 - 1914 the effigy or name and title Princess and later Queen Elisabeth appears on 85 of on about pieces.

The medal and plaquette issues bearing the effigy of Elisabeth are extremely unevenly distributed over her long life. Their rhythm and number were generally linked less to the great political events of the time, and more to his private life, or that of the royal family. Until 1891 the number of commemorative medals and plaquettes struck for her was rather small, even if the years 1877 and 1878 marked a major political event, that is, winning the Independence on the battlefield and its international recognition. Proclaiming the Kingdom, in the spring of 1881 constituted an occasion for a major activity in the medallic art, when were put into circulation types of medals and plaquettes, four of which "popular" medals with handle and a normal one.

During the first years of the reign of Charles I the portraits of his wife appeared very rarely on medals. It should be observed that until now no "popular" medals are known for this period. The turning point would be the year 1881, when

the status of the country changed a second time, by the proclamation of the kingdom and the coronation of Charles I and Elizabeth as Kings of Romania.

Elizabeth's portrait appeared for the first time on a commemorative medal from 1869 struck on the occasion of her marriage to Charles I. Then, Wilhelm Kullrich realized a twinned portrait of the princely couple, in the most typical classicizing manner. The first medallic portrait depicting only Elizabeth was made by the same author, in 1881, when the queen, who used the literary pseudonym of Carmen Sylva, was elected member of honour of the Romanian Academy.

In most medallic representations Queen Elizabeth appears in the company of her husband, and they are owed to Kullrich and Telge. Only after 1900, the Queen can be seen more frequently on medals dedicated to herself, or her charity works. The issues from the last years of her life are numerous and extremely well made, without any attempt to idealize her or make her younger, in contrast to those of Charles I. The most precious late portraits belong to Szirmai and the Belgian artist Godeffroid Devreese, linked to the "art nouveau" trend.

Like her husband, the queen benefited from posthumous medallic portraits. Her memory was immortalized for the longest period by the "Health Merit" decoration that was issued from 1913 to 1947. On her death, in 1916, a modest commemorative medal was struck. It is interesting that a portrait of Queen Elizabeth depicting her 1909 physiognomy appeared on a medal put into circulation in 1917 by the German military freemason lodge in Bucharest called Carmen Sylva. The modeller Ludwig Christoph Lauer and the engravers J. Tubben and W. Tubben, from the Lauer & Sons company in Nuremberg used the prototype of a portrait made by the firm for an older order. Her last posthumous medallic portrait dates from 1939.

Of the many artists who carried out the models and dies of the medals and plaquettes of Elisabeth, it is worth mentioning above all Wilhelm Kullrich, in a way the personal artist of the Hohenzollern-Sigmaringen family. Wilhelm Kullrich, an artist of the German academic school, dominated the Romanian medallic art not only between 1866 and 1887, but also after his death. Indirectly, Kullrich's influence extended over the period preceding the outbreak of World War I, as it was reflected in the artistically modest work of the engravers of the Romanian houses of the goldsmith and engraver families of Carniol and Radivon.

The portraits made by Kullrich bear the seal of classicism, intermingled with romantic traits, however not idealized. The sovereigns inspire both resoluteness and a kind condescendence, as well as equilibrium and a serene confidence in the future. These works matched the artistic tastes of Charles I and Elizabeth, and were rather faithful to the image that they themselves shared as far as they and their mission as heads of the Romanian State was concerned. As a matter of fact, we should point out that in the second half of the 19th century, and even until World War I, academic classicism used to be the artistic trend most searched for among the aristocratic elites of the time.

After the death of Wilhelm Kullrich, in 1887, for two decades his role was played, to a certain extent, by another German artist, the Berliner Paul Telge, whose classicizing works matched better the aesthetic ideals of the royal family in Bucharest. Telge carried out important orders from the Court and the Government in Bucharest, until 1909, but the aesthetic value of his medallic works is relatively low.

Another foreign artist, who worked a lot for the Romanian authorities, was a man from the Banat, of Hungarian origin, naturalized French, Tony Szirmai. We may firmly assert that his works by far dominate the entire Romanian medallic art between 1898 and 1914. Open-mindedly taking the influences of the "art nouveau" trend, Szirmai tried to bring about a renewal in the style and techniques of the official medallic art. Judging from the creation preserved, he enjoyed much success in his endeavours only in the case of the medals and plaquettes made for Crown Prince Ferdinand and his wife Mary, who favoured innovation, and less of those made for Charles I and Elizabeth.

In the Romanian medallic art from the turn of the century, a special role played the issues of the Bucharest firms of the Carniol and Radivon families, both of them having the status of "supplier of the royal court". The large production of the two firms, in spite of an obvious improvement in quality, after 1890, and especially after 1900, failed to excel either by originality or fine artistic and technical works. Most of the portraits of Queen Elisabeth depicted on the medals signed by Carniol or Radivon are just pastiches of those created by Kullrich or Scharff. Their relief is flat, and the other representations are very conventional.

At the beginning of our century also a Romanian provincial medal center developed, that had already been active enough as early as the 1880s. It set in Jassy, where between 1887 and 1913, functioned the firm of the Elias and Samoil Șaraga brothers, often Kissing associates. Started for cultural, political and patriotic reasons, the medals struck by the Șaraga firm realized an important continuous technical progress between 1906 and 1913, even if artistically they could not overcome academism. At any rate, the medals signed by the Șaraga firm are much better than those struck in other provincial centers, such as Galatz or Bârlad. In certain cases these medals and plaquettes are often comparable with the best creations in Bucharest. Menachen Carniol, Theodor Radivon and Șaraga made numerous "official" medals and plaquettes. In spite of all that, one can say that they steadily dominated above all the Romanian market of "popular" medals. The economic and social progress, the conventions of the time and the numerous important events that were celebrated in a grand manner made this market grow impressively from 1881 to 1914.

The most original posthumous medallic portraits of Queen Elisabeth are the ones made by the Romanian artist Emil W. Becker. Although Becker was influenced by the art-deco trend, the medallic portraits made by him are surprisingly classicizing.

For almost 50 years no Romanian medal or plaque evoked the faces of the sovereigns of Romania. Only in recent years, some private persons took the initiative to issue a series of medals bearing the portraits of King Charles I, Queen Elizabeth, King Ferdinand I, Queen Mary and King Michael I.

Medalie comemorativă: Nașterea principesei Maria, fiica principelui Carol I și a Elisabetei - 1870, joi 27 august/8 septembrie, Av./Rv. (Cat. nr. 5)

Commemorative medal: The Commemoration of the Birth of the Princess Mary, the daughter of the Prince Charles I and of the Princess Elisabeth, 1870, Thursday, 27th August/8th September, Obv. and. Rv. (Cat. no 5).

Medalie comemorativă: Alegerea poetei Carmen Sylva ca membră de onoare a Academiei Române "Augens vivo" - 1881, Av./Rv. (Cat. nr. 18).

Commemorative medal: The Election of the Poetess Carmen Sylva as Honorary Member of the Romanian Academy: "Augens vivo" - 1881 Obv. and. rv. (Cat. no 18).

Medalie comemorativă: Inaugurarea podului "Regele Carol I" de la Cernavodă 1895 - Anno Regni XXX, Av. (Cat. nr. 32).

Commemorative medal: The Inauguration of "King Charles I" Bridge from Cernavodă 1895 - Anno Regni XXX, Obv. (Cat. no 32).

Însemn: Cifru principesei Elisabeta 1869-1881 (Cat. nr. 9).
Badge: The Monogram of the Princess Elisabeth, 1869-1881 (Cat. no 9).

Medalie comemorativă cu toartă: Sărbătorirea încoronării lui Carol I ca rege al României, a 15 ani de domnie și a 12 ani de căsătorie cu Elisabeta, 1881, 14 martie, Av./Rv. (Cat. nr. 13).

Commemorative medal: The Celebration of the Coronation of Charles I as King of Romania, of the 15th anniversary of his Reign and of the 12th Anniversary of his Marriage with Elisabeth - 1881, 14th March, Obv. and Rv. (Cat. no. 13).

Medalie comemorativă cu toartă: Aniversarea a 25 ani de la Războiul de Independență, 1902, Av./Rv. (Cat. nr. 37).

Commemorative medal: The Celebration of the 25th Anniversary of the Independence War - 1902, Obv. and Rv. (Cat. no 37).

Medalie comemorativă: Comemorarea celei de a 25-a aniversări de la căsătoria Regelui Carol I cu Regina Elisabeta, 1894 (Maquette), (Cat. nr. 29).

Commemorative medal: The Celebration of the 25th Anniversary of the Marriage of the King Charles I with the Queen Elisabeth - 1894, (Maquette), Obv. (Cat. no. 29).

Medalie comemorativă cu toartă: Aniversarea a 25 ani de domnie a Regelui Carol I - Întemeietorilor Regatului României 1891, Av. (Cat. nr. 25).

Commemorative medal: The Celebration of the 25th Anniversary of the Reign of the King Charles I - "To the Founders of the Kingdom" - 1891, Obv. (Cat. no 25).

Medalie-premiu cu toartă: Comitetul din Iași pentru ajutorarea ostașilor români răniți, 1877-1878, Av./Rv. (Cat. nr. 7).

Reward medal: The Jassy branch of the Committee for the Relief of the Wounded Romanian Soldiers- 1877-1878, Obv. and Rv. (Cat. no 7).

Medalie comemorativă: Sărbătorirea încoronării lui Carol I ca rege al României și a aniversării a 15 ani de la alegerea lui ca Principe, 1881, Av./Rv. (Cat. nr. 10).

Commemorative medal: The Celebration of the Coronation of Charles I as King of Romania and of the 15th of his Election as Prince-1881, Obv. and Rv. (Cat. no 10).

Plachetă comemorativă: Regina Elisabeta - fondatoarea Societății "Țesătoarea" din București - "Viitorul țării îl țese femeia", 1905 (Cat. nr. 11).

Commemorative plaque: The Queen Elisabeth - founder of the "Weaver" Society from Bucharest - "The Future of the Country is woven by the women" - 1905 (Cat. no 11).

Medalie comemorativă cu toartă: Regina Elisabeth, 1902-1903 (Cat. nr. 47).
Commemorative medal: The Queen Elisabeth - 1902-1903 (Cat. no 47).

Medalie comemorativă: Carmen Sylva, 1902-1903 (Cat. nr. 49).
Commemorative medal: Carmen Sylva- 1902-1903 (Cat. no 49).

Medalie comemorativă: Regina Elisabeth 1902-1903 (Cat. nr. 50).
Commemorative medal: The Queen Elisabeth- 1902-1903 (Cat. no 50).

Medalie comemorativă cu toartă: Fundația "Vatra Luminoasă" Recunoștință sprijinitorilor fundației - 1909, Av. (Cat. nr. 62).
Commemorative medal: The "Vatra Luminoasă" (The Lightning Fireplace)" - For the Acknowledgement of the Supporters of the Foundation - 1909, Obv. (Cat. no 62).

Medalie comemorativă: Aniversarea a 40 ani de domnie a Regelui Carol I 1906, Av./Rv. (Cat. nr. 44).
Commemorative medal: The Celebration of the 40th Anniversary of the Reign of Charles I - 1906, Obv. and Rv. (Cat. no 44).

Plachetă comemorativă: Reginei Elisabeta din partea Firmei Lauer Ludwig Christoph și Tubben I. & W. 1909, Av./Rv. (Cat.nr.68).

Commemorative plaque: To the Queen Elisabeth from the Part of Lauer Ludwig and Christoph and Tubben I & W - 1909, Obv. and Rv. (Cat.no.68).

Medalie-premiu cu toartă: "Vatra Luminoasă" - Regina Elisabeta, premiul I 1909, Av./Rv. (cat.66).

Reward medal: The "Vatra Luminoasă (The Lightning Fireplace)" - The Queen Elisabeth, 1st Price- 1909, Obv. and Rv. (Cat.no.66).

Plachetă comemorativă: Darea în folosință a clădirii Azilului pentru săraci a Societății de binefacere "Regina Elisabeta" - 1904, Av. (Cat. nr. 42).

Commemorative plaque: The Inauguration of the Building of the Shelter for the Poor of the Philanthropic Society "The Queen Elisabeth" - 1904, Obv. (Cat. no. 42).

Plachetă comemorativă: Aniversarea morții principesei Maria, fiica lui Carol I și a Elisabetei, - 1904-1909 (Machetă). (Cat. nr. 43).

Commemorative plaque: The Anniversary of the Death of the Princess Mary, the Daughter of Charles I and Elisabeth" (Maquette) 1904-1909 (Cat. no. 43).

Medalie comemorativă: Loja militară germană "Carmen Sylva" - București 25 aprilie 1917, Av./Rv. (Cat. nr. 83).

Commemorative medal: The German Military Free Mason Lodge "Carmen Sylva" - Bucharest, 25th April 1917, Obv. and Rv. (Cat. no. 83).

Plachetă comemorativă: Expoziția jubiliară București, 1906 (Probă). (Cat. nr. 46).

Commemorative plaque: The Jubilee Exhibition from Bucharest - 1906 (Maquette) (Cat. no. 46).

Medalie comemorativă: Inaugurarea monumentului Independenței de la Craiova, 1912, Av./Rv. (Cat.nr. 71).

Commemorative medal: The Inauguration of the Independence Memorial from Craiova- 1912, Obv. and Rv. (Cat. no 71).

Medalie comemorativă: Aniversarea a 50 ani de la întemeierea "Azilului "Elena Doamna", 1912, Av./Rv. (Cat.nr. 72).

Commemorative medal: The 50th Anniversary from the Establishment of the "Elena Doamna" Shelter - 1912, Obv. and Rv. (Cat.no 72).

Medalie comemorativă: Comemorarea alipirii Cadrilaterului, 1913, Av. (Cat. nr. 77).

Commemorative medal: The Celebration of the Annexation of the Southern Dobruja (The "Quadrilateral") - 1913, Obv. (Cat.no 77).

Medalie comemorativă cu toartă: Cifrul Reginei Elisabeta, 1881-1916, (Cat. nr. 81).

Commemorative medal: The Monogram of the Queen Elisabeth, 1881-1916 (Cat.no 81).

Medalie comemorativă: Aniversarea a 70 ani de la nașterea Reginei Elisabeta, 1913, 29 decembrie, Av/Rv (Cat. nr. 73).

Commemorative medal: The Celebration of the 70th Anniversary from the Birth of the Queen Elisabeth - 1913, Obv. (Cat. no. 73).

Plachetă comemorativă: Aniversarea a 70 ani de la nașterea Reginei Elisabeta, 1913 (Cat. nr. 74).

Commemorative plaque: The Celebration of the 70th Anniversary of the Birth of the Queen Elisabeth -

Plachetă comemorativă: Aniversarea a 70 ani de la nașterea Reginei Elisabeta de către colonia română din Belgia, 1913, Av (Cat. nr. 76).

Commemorative plaque: The Celebration of the 70th Anniversary of the Birth of the Queen Elisabeth by the Romanian Colony from Belgium - 1913. (Cat. no. 76).

Medalie-mărțișor, Principele Carol, 1 Martie 1902, Av/Rv (Nota nr. 31).

Commemorative medal for 1st of March: The Prince Charles, 1st of March, 1902 - Obv. and Rv. (Note no. 31).